

Treball de Final de Grau

Grau en Humanitats: Estudis Interculturals

Supervivència de la guerra en la cultura

Autor: *LLUC ANYÓ ADELL*

Tutora: *IRENE COMINS MINGOL*

Castelló, juny 2015

Resum:

El següent treball parteix de la següent qüestió: Per què la violència segueix sent un recurrent en la societat, si suposadament estem en una societat pacífica? La resposta a aquesta pregunta no pot ser simple ni ingènua sinó necessàriament complexa i molt extensa perquè hi ha que tenir en compte una gran quantitat de factors. El treball tractarà de ser una introducció a tot aquest entrellat per a aquells que aquest tema siga nou. Els principals autors que citaré seran: Charles Darwin, Thomas Hobbes, Douglas Fry, Steven Pinker i Howard Ross. Amb ells podré contextualitzar al autor i realitzar respostes a les futures qüestions.

Paraules clau: Violència, Cultura, Valors i Conflicte

AGRAÏMENTS

En primer lloc, he de mencionar a tots el professors del Grau d'Humanitats: Estudis Interculturals de la Universitat Jaume I perquè gràcies a ells he pogut desenvolupar el pensament necessari per realitzar aquest treball. En especial a Irene Comins no sols com a professora, sinó també com a tutora del treball de fi de grau i en la seva dedició i les seues encertades recomanacions ha aconseguit donar-li llum a la idea inicial que tenia. Ha sigut un plaer. També vull agrair a Lidia per tot el seu treball, la seva implicació i paciència que ha tingut amb mi. Finalment a qui més vull agrair i reconèixer és als meus pares perquè sempre han estat quan els he necessitat.. Gracies a tots.

Índex

RESUM DEL TREBALL EN UN IDIOMA ESTRANGER	6
INTRODUCCIÓ	7
Presentació del Tema i Motivacions	7
Objectius	8
Estructura i Fonts	8
1. CULTURA COM A MITJÀ DEL SABER VÀLID	11
1.1. Definició del concepte de cultura	11
1.2. Els aspectes que determinen l'individu	12
1.3. El canvi de la societat occidental: la modernitat	12
1.4. Recapitulació	15
2. PER QUÈ PERDURA LA VIOLÈNCIA I LA GUERRA EN LA CULTURA?	17
2.1. Una visió general: la piràmide de poder i la relació d'abús	17
2.2. Algunes bases de la visió negativa de l'ésser humà	18
2.4. Recapitulació	20
3. EL POTENCIAL HUMÀ PER A LA PAU I LA NOVIOLÈNCIA	21
3.1. Les societats noviolentes de Douglas Fry	21
3.2. El mite del mal Pur	23
3.3. Recapitulació	24
4. COM FUNCIONA LA VIOLÈNCIA SEGONS JOHAN GALTUNG	27
4.1. Tipus de violència segons Johan Galtung	27
4.2. Tipus de Pau	28
4.3. Fases d'un conflicte i com solucionar-lo	28
4.4. Recapitulació	29
5. LA VIOLÈNCIA AL LLARG DE LA HISTÒRIA HUMANA	31
5.1. Anàlisi històric per edats	32
5.1.1. Prehistòria	32
5.1.2. Edat antiga	34
5.1.3. Sorgiment del cristianisme i codi de cavalleria	35
5.1.4. Segle XX	36
5.2. Les cinc forces històriques	36
5.3. Recapitulació	37
6. ALTERNATIVES, EL CANVI DE LA SOCIETAT	39
6.1. Els Yanomano i els Mbtì	39

6.2. Factors psicoculturals.....	41
6.3 Recapitulació.....	42
CONCLUSIONS	43
BIBLIOGRAFIA.....	46
IMAGENES	47

RESUM DEL TREBALL EN UN IDIOMA ESTRANGER

Since I can remember, the concept of war has been present. When I was a child I knew that it was bad. However I played war games like most of the children. Now that I'm older and I am about to finish my studies I must see this concept from other point of view. The following sheets are a set of ideas and reflections about that. To start we must know that is a big and complex work because we can answer that from so many disciplines. But I will make this analysis with a cultural perspective because I strongly believe that here is the solution and we need a cultural change.

The objectives of this essay understand why now we have a violent culture in a moment of peace. I hope that the analysis of the violent perspective will be able to help the readers to know more about conflicts and how solve them. Because when we have more knowledge and have other vision of the change is easier surpass yourself. In addition, I am going to make a comparison between the different authors because some of them have very similar philosophies.

In order to do this assignment I have based my work in three books: *The Better Angels of Our Nature: Why Violence Has Declined* from Steven Pinker, *The Human Potential for Peace: An Anthropological Challenge to Assumptions about War and Violence* from Douglas P. Fry and *The Culture of Conflict and Conflict Management: Linking Societal and Dispute Level Theories* from Marc Howard Ross; taking the first book more importance. I also took references from Johan Galtung, Thomas Hobbes and Charles Darwin too, and by other authors.

The parts of the essay are six: first definitions of culture, second the origin of the predominant negative vision of humanity, third the human potential for peace, fourth analysis of violence and peace, fifth evolution of the violence in the history and finally the alternatives and the change of society.

The principal conclusions are: the necessity of the society to know about the functioning of violence, the influence of the violence in the culture and the possible alternatives that are absolute unknown for much of us.

INTRODUCCIÓ

Presentació del Tema i Motivacions

El motiu que m'empeny a realitzar aquest treball és una dubte intern que he tingut des de ben menut. Jo sempre he sentit una atracció, des de que tinc consciència, cap a la guerra i el que l'envolta. Com a nen que he sigut, he jugat a les espases, a ser el soldat valent que acaba fàcilment amb els seus enemics, etc. Aquesta actitud meua xocava fortament en la visió i la doctrina que em volien inculcar els meus pares que repudiaven qualsevol cosa que incités a la violència, s'esforçaven per a que aprenguéss a tindre una actitud oberta, receptiva i respectuosa cap als demás, foren com foren i vingueren d'on vingueren. És estrany, doncs, que jo tingués una mentalitat tan bel·licosa des de tan petit quan, principalment, en aquelles edats les meues principals fonts de coneixements eren els pares, l'escola, els amics i la televisió. D'on provenien totes aquestes idees? Fins a quin punt pot arribar la influència de l'entorn? Per què aquest és tan violent?.

Amb el temps, la meua predisposició cap aquest fenomen s'anava concretant cada volta més. Seguint amb aquesta dualitat contradictòria, els valors inculcats pels meus pares van calar en mi. Rebutjo tota violència i considero que els problemes es poden solucionar sense utilitzar l'agressió. Però, al mateix temps, no puc deixar de meravellar-me amb la història bèl·lica i els seus grans personatges: Alexandre el Gran, Aníbal, Juli Cèsar, Napoleó o, fins i tot, els alemanys en la Segona Guerra Mundial. La gran responsabilitat que aquests personatges tenien era gegant. De les seves decisions depenien moltes vides humanes, inclòs civilitzacions senceres. Els reptes als quals es van afrontar van ser molts i considero que es pot aprendre molt de les accions que van prendre. Ha sigut per a mi una gran alegria conèixer aquest any la visió positiva dels conflictes, la idea de que aquests en sí no són roïns, sinó que són un moment i una experiència única de la qual es pot aprendre molt. Però en aquestes altures de la vida em faig una pregunta: Perquè els personatges que he esmentat abans són tan coneguts per tothom? De fet, si no els coneixes et qualifiquen d'inculte i ignorant, com no coneixes la teva pròpia cultura. Per què els humans ens hem centrat en recordar la part més bèl·lica de la història i els seus protagonistes? Per què ens esforcem en pensar que el passat era únicament violència? No hi havia episodis de pau també? Personatges com Rousseau, amb el seu contracte Social, o Karl Marx amb la seva crítica al sistema capitalista...No han aconseguit la mateixa glòria? Per què no es reconeix el seu paper en la història? si

aquests també es van enfrontar a grans reptes de la seva època i oferien solucions per a la societat. Podem afirmar que la cultura de la violència es fomenta més que la cultura de la pau? Si es així... per què? Com funcionen aquestes dos vies i com han variat al llarg de la història? Quins són els factors que inciten cadascuna d'elles? Per què segueix vigent la cultura de la violència en el present?

Objectius

Partint d'aquestes idees es desenvoluparà el treball que ací es presenta. Lògicament aquest tema és extremadament ample i engloba massa contingut com per a plantejar detingudament totes les qüestions i reflexions, per no dir de la llarga llista d'autors que podríem arribar a citar. Tot i així, es donaran petites pinzellades a grans autors que també parlen d'aquest tema, amb l'objectiu d'introduir al lector cap a la filosofia per a la pau i a les alternatives que hi ha respecte a la visió violenta del ser humà, que és la que més impera en aquest moment. Aprofitant que es parlarà de diversos autors que aborden la mateixa qüestió, es recalcarà els punts en els quals alguns d'ells coincideixen i/o es complementen.

Estructura i Fonts

En el primer apartat, s'introduirà el concepte de cultura, ja que al tractar-se d'un concepte tan ample és necessari acotar-lo. Com anirem veient més endavant, el pes que té la cultura sobre l'individu és molt gran, potser més del que ens imaginem. La cultura és un mitjà de transmissió dels valors donats per les generacions passades. Molts dels quals fan al·lusió a l'ús de la violència, així com a la idea de no prescindir d'ella. Ací es citaran definicions enciclopèdiques del concepte i el canvi cultural i científic creat per els il·lustrats.

En el segon punt, es citaran alguns autors i idees que justifiquen o han ajudat a crear la idea negativa de la naturalesa humana: la piràmide de poder, la visió darwiniana de la societat o Hobbes. Tots tres mostren la idea que ha predominat en la visió violenta de la història.

En la tercera part exposarem alternatives que tracten de desmentir aquesta idea tan arrelada. Per una banda veurem a Douglas Fry que parla de la capacitat humana per fer la pau. Seguidament, ens trobarem amb Steven Pinker que, cataloga les qualitats humanes en positives i negatives.

En quart lloc, parlarem de Galtung que, per primera vegada, compren la pau des d'una perspectiva científica. La seva filosofia i la nova forma de plantejar els conflictes i la pau, fan a aquest autor imprescindible a l'hora de parlar d'estudis de pau.

En el cinquè punt, es tornarà a mencionar a Pinker, a qui en la seva obra, realitza un anàlisi històric sobre la violència. Segons la seva opinió aquesta ha disminuït, veurem algunes de les proves que aporta.

Finalment, en el últim apartat, es parlarà del treball de Howard Ross. Aquest autor realitza diversos estudis en petites tribus per saber que és el que determina la cultura del conflicte. Considera que té gran influència els factors psicoculturals i l'organització de la societat.

1. CULTURA COM A MITJÀ DEL SABER VÀLID

1.1. Definició del concepte de cultura

El terme cultura pot ser ambigu. Per no caure en confusions, és millor citar algunes definicions. A més, així aprofitarem per a mostrar les bases a partir de les quals partirà aquest treball. En primer lloc, es pot citar a la Real Acadèmia Espanyola (RAE) que defineix el terme cultura com: “Conjunto de conocimientos que permite a alguien desarrollar su juicio crítico”. D'altra banda, la Gran Enciclopèdia Catalana aporta una definició més ampla el concepte:

conjunt de tradicions (literàries, històrico-socials i científiques) i de formes de vida (materials i espirituals) d'un poble, d'una societat o de tota la humanitat...engloba un conjunt molt ampli de comportaments apresos, es a dir, transmesos a través del llenguatge (Gran Enciclopèdia Catalana, 1990: 404).

Aquesta mateixa definició incorpora la idea de cultura per a Bronislaw Kasper Malnowski, que diu així: “Complex d'utensilis i béns de consum, com a tot orgànic que regula els grups socials i com a conjunt d'idees, creences, arts, etc, que permeten a l'home d'afrontar problemes amb què es troba” (Gran Enciclopèdia Catalana, 1990: 404). Més endavant, mitjançant els estudis de Ross s'ampliarà més aquesta organització dins del grup.¹ Així doncs, per concretar i per assentar una bases firmes, aquest treball es centrarà en aquestes concepcions.

Podem entendre la cultura com una mena de teixit social que inclou les distintes formes i expressions d'una societat determinada. Per tant, les costums, les practiques, els rituals, les normes de comportament, etc. serien exemples d'elements que conformen la cultura d'una determinada societat. Malauradament, la cultura no és l'únic element que defineix a una persona, hi ha d'altres aspectes. Encara que és cert que juga un paper determinat en la formació d'un individu de moltes maneres.

¹En la definició que ofereix la Gran Enciclopèdia Catalana també es comenten les diferents perspectives sobre el concepte cultura: com el del citat Bronislaw, Freud o Kroebe. Tot aquell que desitgi ampliar la seva concepció, o no estigui d'acord amb la definició aquí presentada, pot consultar l'obra.

1.2. Els aspectes que determinen l'individu

Si l'individu i la seua cultura estan lligats, un canvi en aquesta implica canviar la visió i la perspectiva de tots o gran part dels membres que la componen. Malgrat tot, les persones desenvolupem la racionalització del món, no només mitjançant la cultura. Sinó que influeixen dos elements més: la societat i la personalitat.

La personalitat és la forma individual de cadascú desenvolupada mitjançant diversos factors, com poden ser: experiències personals, l'educació rebuda, el context que l'envolta i la pròpia cultura. De totes maneres, el propi judici personal varia segons la interpretació i les conclusions que l'individu dona a tot allò que li rodeja.

D'altra banda, la societat es diferencia de la cultura i de la personalitat per oferir pautes per a les relacions humanes. Aquestes, al mateix temps, estableixen la societat en grups. Igual que la cultura tracte de connectar les noves situacions amb el que ja existeix. Però la diferència és que es centre en l'espai social i no en un altre aspecte com podria ser la conservació i la transmissió de valors i creences.

Molts autors defineixen la cultura com a un patrimoni de saber en que els participants en la comunicació s'abasteixen d'interpretacions per a entendre alguns aspectes concrets del món. Té la funció d'assegurar la continuïtat de la tradició. Però aquesta continuïtat del saber ha de estar acceptat-la com a vàlida. Per definir-lo breument, podem dir que la cultura és la continuïtat del saber vàlid.

Arribats a aquest punt s'entén que la cultura s'ha encarregat de recol·lectar el saber de la societat i poder transmetre'l a la següent generació. Amb l'objectiu de conèixer, cada cop, més coses del món que ens, envolta aprofitant-nos de l'experiència dels predecessors. Així, els nous membres poden adquirir ràpidament aquest coneixement i ser, com diu Giddens, "un nan a llocs d'un gegant". Així doncs, la pregunta que pot sorgir aquí és: Per què la violència i la resposta violenta als conflictes es segueix transmetint en aquesta cadena de coneixements vàlids?

1.3. El canvi de la societat occidental: la modernitat

Normalment la religió ha tingut un paper important en la cultura és la funció de preservar i transmetre aquest coneixement. O bé una gran institució o simplement el xaman de la tribu, han tingut l'obligació de transmetre els valors i les tradicions de la religió. Per fer més senzill l'anàlisi, i sense profunditzar en totes les cultures i religions del món, ens centrem en la societat i cultura occidental, que és la més propera a nosaltres i ha tingut un gran pes a nivell mundial.

En aquest cas, l'església catòlica ha sigut l'encarregada d'aquestes transicions. Malgrat que la paraula de Jesús promovia la noviolència i la comprensió, l'església ha tingut una visió negativa de l'home i va originar un mil·lenni de tortures i diverses guerres religioses. Més endavant, s'analitzarà en profunditat la implicació del cristianisme en la violència, però ara, hem de reflexionar com tots aquests valors i coneixements s'institucionalitzen i poden arribar a realitzar una funció totalment contrària. És una qüestió a tenir en compte i que pot donar peu a moltíssimes més reflexions i investigacions. Malauradament no es donaran en aquest treball.

El problema, pot ser que, a voltes, aquest coneixement s'implanta als individus sense deixar que desenvolupen el seu propi pensament crític. La il·lustració va ser un moviment en el qual, precisament, criticaven aquesta pràctica. Un lema molt famós que tenien era: *Sapere Eude*, que significa atreveix-te a pensar per tu mateix. El que es volia transmetre era lliurar als éssers humans de la servitud espiritual, i que pogueren desenvolupar una forma de pensar pròpia. D'aquesta manera, mitjançant l'autonomia de l'esser humà, es podia aconseguir la secularització de la cultura (juntament amb tots els altres coneixements: ciència, art...) i lluitar contra la tirania política del moment (Giovanni i Darío, 1991: Tomo III, capítol XVIII, 1). Des de l'època de l'il·luminisme, la cultura ha sigut associada a la civilització i al progrés.

Vinculat als il·lustrats sorgeix el que els historiadors anomenen l'edat moderna. El conjunt de les seues característiques, ideològiques, filosòfiques, religioses o seculares, científiques, etc. és el que s'anomena Modernitat. Es produeix una nova concepció del que s'entenia fins a l'època per saber i conèixer. Aquests estaran lligats al que es considera ciència. Però alguns trets de la ciència es centren en fets i no en valors ja que els fets són objectivables i quantificables. Des d'aquest punt la metodologia de referència era l'atribuïda a la Física. D'aquesta manera es plantejaven els problemes històrics sociològics (Martínez Guzmán, 2000: 50). Els il·lustrats pensaven que amb el desenvolupament de les ciències es lliurarien als éssers humans de tots els seus mals d'una forma gradual. Això no ha sigut així del tot, ja que malauradament han passat molts anys i encara no s'han solucionat molts problemes socials. On queden els avanços ètics? Si només es desenvolupa la tecnologia però no la moral dels individus al final acabarem sent primats amb armes dels déus.

El pensament modernista té una concepció més antropocèntrica, menys religiosa i més profana. Es centren en la vida terrenal i el cos recupera el seu lloc al costat de

l'ànima. Descartes creu necessari començar de nou i reconstruir l'edifici del saber. Se li dona més importància al subjecte pensant, fet que es convertirà en signe de la modernitat. La nova filosofia de la il·lustració es basarà en la tradició racionalista francesa (del qual Descartes serà el major representant), l'empirisme britànic (amb Bacon al capdavant) i els nous descobriments científics. Es tractarà d'una raó basada en l'experiència que va des del singular fins a l'universal. Per la seua banda Diderot i d'Alembert, juntament amb la col·laboració d'altres autors, intentaran reunir tot el coneixement humà per crear la primera enciclopèdia. Per la seua banda Kant intenta construir una ètica universal amb origen racional.

En el segle XIX apareixen diferents pensadors que proposen una nova filosofia on es reconega més importància a lo social i que és també una ciència. Perquè fins ara només es donava importància a les ciències naturals. Alguns autors són molt importants i tindran gran pes en el segle XX. Comte funda el positivisme, crea una sociologia com una ciència natural que te per objectiu establir lleis que regeixen el desenvolupament social com el d'un organisme viu. Finalment Marx considera que existeix, mitjançant una divisió històrica, una lluita de classes entre explotats i explotadors. El proletari, mitjançant la revolució social, pot i deu accelerar el procés de sorgiment de la nova societat.

Després de la Segona Guerra Mundial es donen a veure una sèrie de circumstàncies que alguns autors com Lyotard, Lipovetski o Vattimo, cataloguen com una era diferent a la modernitat. Consideren que estem en un postmodernisme. Alguns d'aquests factors són: el capitalisme tardiu, productes de poca duració (per baixa qualitat o amb obsolescència programada), l'existència d'una escletxa entre rics i pobres, realitat que mostra el fracàs dels il·lustrats, el fi de les utopies i que el modernisme és un producte europeu que s'implanta a la resta del món deixant de banda altres cultures i pensaments.

Aquest debat segueix avui dia. Per aquesta raó els autors que posteriorment es citaran formen part de diferents perspectives. De totes maneres això no influirà en gran mesura al lector ja que només ens centrarem en la concepció d'aquests per la relació entre la conflictivitat i la cultura. El que s'ha de veure en aquest apartat és el canvi que realitza la societat i la cultura a l'hora d'entendre el coneixement. Perquè avui dia estem fortament influïts per tot aquest moment i malauradament les ciències humanes i socials segueixen sense contar en molt de reconeixement, inclús per part dels governants. Ara podem entendre el per què de la pregunta que s'ha fet a la introducció: Per què alguns

personatges que s'han esforçat per fer importants canvis socials han estat tan poc valorat? Un dels motius d'aquest poc interès és la concepció de la societat i els coneixements que deriven d'ella. Tot i així les ciències humanes i socials evolucionen i ens poden ajudar a contestar les preguntes que aquí ens fem.

1.4 Recapitulació

Ara que hem concretat el concepte de cultura, que és i com funciona, podem concentrar-nos en aclarir les preguntes inicials. Com la cultura és el mitjà del saber vàlid, per què la resposta violenta als conflictes s'ha donat per bona?

Al llarg de la història la resposta violenta cap als conflictes s'ha vist com una cosa natural. Els valors lligats als conflictes violents no només han perdurat al llarg del temps, sinó que s'ha transmès de generació en generació, (principalment per algun tipus de casta guerrera; depenen de la societat i del moment històric) tenint un gran pes en la vida quotidiana de les persones, en la societat i en la cultura. Aquest fet és el que a portat a desenvolupar el que s'anomena cultura de la violència. Pensament que es basa en creure que la violència es una cosa natural i inclús l'única manera viable de fer front als problemes i disputes que podem veure diàriament entre els essers humans.

Entenent que la cultura són l'acumulació d'aquells coneixements vàlids creats per les generacions passades i conservats pels membres de la comunitat s'arriba a la conclusió de que la violència té i la guerra ha tingut un gran pes en la societat, la cultura i les persones. Com s'ha esmentat anteriorment els il·lustrats creien poder acabar amb al problema de la guerra i la violència. Però en el segle XIX ja hi havia escepticisme sobre el tema i amb la Primera i la Segona Guerra Mundial va quedar clar que els passos que sestaven seguint per a obtindre la pau no eren els correctes.

Johan Galtung proposa un gir a la concepció de la guerra fins ara. Ha analitzat com funciona un conflicte així com les causes de la violència. Però tot això per a que serveix? Al llarg de la història han sigut molts els que han intentat posar fi als conflictes, l'opció del diàleg, per exemple, no és nova. Llavors, perquè és necessari comentar a algú com Galtung en aquesta reflexió? Com s'ha esmentat anteriorment la violència i la guerra són un element molt presents en la cultura i la història humana. Però abans de citar-lo s'ha d'explicar la perspectiva negativa de l'espècie humana Els més escèptics poden dir que la resposta violenta és així per pròpia naturalesa i que no es podrà canviar. Raó no els falta. La filosofia de Galtung aporta molt de coneixement nou i unes noves bases per enfocar aquest problema, així la humanitat no es quedarà

encallada en la història. Arribats a aquest punt si hem de parlar de progrés històric respecte a la violència s'ha de parlar d'un altre autor Pinker. Però això es veurà més endavant, primer anem a veure la visió negativa del l'èsser humà, en que es basa i quins són els autors de referència.

2. Per què perdura la violència i la Guerra en la cultura?

2.1. Una visió general: la piràmide de poder i la relació d'abús

La guerra i sobretot la conflictivitat guarda una gran relació amb el poder. Poder per tindre la capacitat d'obtindre bens, o poder en establir influència i prestigi. Dos idees molt esteses en la societat actual i que es consideren pràcticament normals són: creure que la relació normal entre els éssers humans és la relació d'abús; i creure que l'única estructura social possible entre els éssers humans és la piràmide de poder.

La piràmide de poder es basa en un disseny triangular de la societat. Quan més a dalt de la piràmide estem, menys gent hi ha per damunt de nosaltres i més poder tenim: més privilegis i més gent per sota nostre de la qual podem abusar impunement. Dit així, podem distingir tres nivells: baix, intermedi i alt.

Els que estan baix de tot no tenen cap poder (o molt baix, individualment com per a fer gran cosa). Són els que menys privilegis tenen i sostenen els privilegis dels que estan per damunt seu, sofrint el seu abús sistemàtic o, per conseqüència, estructural. Se'ls coneix per ser obedients, fonts de treball, recurs utilitzable i reemplaçable, etc. Són també el grup més nombrós. Les persones que es troben en un nivell intermedi, tenen un poder intermedi: També sostenen els privilegis dels que estan per damunt seu, sent víctima del seu abús. Però al mateix temps tenen alguns privilegis i poden abusar d'alguns d'ells. Finalment, el que es troba dalt de tot (només és un) té tot el poder, com a conseqüència pot fer el "que desitgi", t tots els privilegis i pot abusar de tots els demés.

La relació d'abús justifique que aquesta piràmide sigui més agressiva. Entendre que la relació *normal* entre els éssers humans és una relació d'abús permet justificar i mantenir la piràmide de poder com a estructura social "normal" i lògica. Les relacions d'abús creen els blocs que construeixen la piràmide de poder. El que abusa està dalt i el que sofreix l'abús està baix.

Per una altra banda, tots tenim una necessitat sana i natural de desenvolupar el nostre poder: volem viure, desenvolupar-nos com a éssers humans, gaudir de la nostra llibertat, etc. La idea general, sobretot en societats molt conflictives, és que el sentit de les nostres vides es arribar el més alt possible en la piràmide de poder, perquè és l'única

manera d'aconseguir poder per a fer el que nosaltres vulguem. Per tindre poder necessitem “guanyar” el més possible en una continua i inevitable guerra de poder.

Aquestes idees són les que porten a una guerra de tots, contra tots ja que a dalt de la piràmide només pot estar un individu a qui constantment hem d'estar atacant per ascendir, i defensar-nos de la resta que, al mateix temps, també tracte de guanyar altura. Tot açò fa que les persones desenvolupen idees en contra dels altres: Quant menys poder puguen tindre els demés millor, el màxim de persones que estiguen per baix meua. Si un altre té poder, el millor que puc fer es llevar-se'l i que el tingue jo, així puc passar per damunt d'ell i que l'altre es quede per baix. Podem organitzar-nos en bandes, “unint” el nostre poder per imposar-nos a altres grups. Però al mateix temps cada banda és una piràmide de poder, a l'hora que, internament, seguim en guerra pel poder dins de la banda.

Aquesta guerra de poder que parteix dels individus va creixent de dimensió, al mateix temps que creixen les bandes (persones, grups, religions o nacions, aliances entre nacions, etc.). Té una conseqüència lògica i inevitable: un món en guerra. Així, partint d'una situació tan quotidiana com una relació d'abús, s'arriba, d'una manera paulatina i implacable, a les enormes quotes de sofriment, desolació i mort que acusen el món en el que vivim.

Aquesta visió negativa de l'home pot ser natural, la relació d'abús és la llavor de totes les guerres. Podem acabar amb elles rebutjant totes les relació d'abús. Podem viure en una suma de poder, en comptes d'una guerra de poder.

2.2. Algunes bases de la visió negativa de l'ésser humà

Un concepte que actualment té molta influència és el que s'anomena visió Darwiniana. Esta visió ha predominat, i segueix predominant avui dia, en les esferes de poder. Al llarg dels anys se li ha donat moltes justificacions i s'ha anat engrandint, fent que aquest concepte no siga el mateix que els coneixements, en principi, aportats per l'autor que li dona el nom: Darwin. La visió Darwiniana parteix de la idea de l'anglès de “la supervivència dels més aptes”. Aquesta idea, juntament amb la concepció maltusiana (tots contra tots) són les que han ajudat a crear el que es coneix com visió Darwiniana. Hi ha discussió aquestes percepcions, perquè aquestes han influït tant en la percepció del ésser humà que potser siga necessari un canvi en el coneixement humà (Sandín, 2015).

Respecte a la violència, la visió Darwiniana és basa en les idees de Dawkins. Aquest es qüestiona perquè els organismes evolucionen per a fer mal a altres organismes. Ell atribueix aquesta necessitat al “gen egoista” que ens fa mirar per nosaltres mateixos a l’hora de sobreviure convertint-nos així en “màquines de supervivència”. Llavors aquesta afirmació ens planteja unes qüestions: L’esser humà pot mirar més enllà d’aquest gen egoista? Pot arribar a col·laborar amb altres? Si és així..., fins a quin punt i en quines circumstàncies? (Pinker, 2011: 66).

Molts s’aprofiten de la idea del més poderós per realitzar una relació d’abús cap als altres. Satisfent, encara més, les seves necessitats personals sense tindre que col·laborar amb la resta. Una altra visió que explica aquesta relació d’abús és la Utilitarista. La dominació i l’abús permet realitzar les accions socials de forma més senzilla, ja que parlar i dialogar amb l’altre sempre és costós i, moltes vegades, ineficaç.

Per altra banda està la perspectiva hobbesiana. Aquesta té molta importància degut als reptes polítics, socials i filosòfics que planteja. Aquí hi ha una de les seves cites més famoses:

During the time men live without a common power to keep them all in awe, they are in that condition which is called war; and such a war, as is of every man, against every man.... No arts; no letters; no society; and which is worst of all, continual fear, and danger of violent death; and life of man, solitary, poor, nasty brutish and short

(Hobbes, 1988: 64-65)

Per a Thomas Hobbes l’esser humà és un perill per a altres de la seva mateixa espècie. Famosa és la seua cita: “ L’home és un llop per a l’home”. Considera que l’existència d’un govern fort, que ell anomena Leviatan, és capaç de mantenir l’ordre dins d’una comunitat, ja que és una tercera força imparcial que reprimeix els impulsos agressius. Considera que la guerra és inevitable i desitjada. Distingeix tres causes principals que originen una discussió: la competició, la inseguretat i la glòria.

La competició, fa referència al desig de guanyar dels humans al llarg de la seva vida. Com és, per exemple, l’ascens a la piràmide de poder o la lluita per la supervivència tal i com diu Darwin. Per la seua banda, la inseguretat, està relacionada amb la competitivitat, temor cap a l’altre que impulsa a realitzar un atac preventiu. Finalment, la glòria, la reputació o la fama violenta que té un individu, o un grup, ens impedeix realitzar les dos agressions anteriors.

Però tot i que no hi haja violència existeix una forta tensió. Un exemple seria la guerra freda que van tenir els Estats Units i l’antiga URSS. No estaven enfrenats però

ambdues parts sabien el poder del altre i cap dels dos s'atrevia a realitzar el primer atac.(Pinker, 2011:68-69).

2.4. Recapitulació

Però que totes aquestes idees negatives no ens porten a una idea negativa dels autors, ja que:

Thomas Hobbes y Charles Darwin eran buenas personas cuyos nombres llegaron a generar adjetivos desagradables. Nadie quiere vivir en un mundo hobbesiano o darwiniano... Los dos hombres quedaron inmortalizados en el léxico por sus escépticas sinopsis de la vida en un estado natural... No obstante, ambos nos dieron ideas sobre la violencia más profundas, más sutiles y, en última instancia, más humanas de lo que dan a entender sus epónimos. En la actualidad, cualquier interpretación de la violencia humana debe comenzar con su análisis. (Pinker, 2011: 65).

Les aportacions de Hobbes i Darwin han ajudat a comprendre millor la societat, però el que no podem és deixar-nos envair per aquesta visió del món. Avui dia sabem més s'obre aquest “estat de naturalesa” i diversos antropòlegs han realitzat anàlisis que ens poden dir més sobre la verdadera naturalesa de l'esser humà.

3. El potencial humà per a la pau i la noviolència

3.1. Les societats noviolentes de Douglas Fry

Per un altra banda, Douglas Fry ofereix una alternativa a la perspectiva hobbesiana. En el seu llibre *The Human Potential for Peace: An Anthropological Challenge to Assumptions about War and Violence* tracta d'explicar, des d'una visió antropològica, com la violència està integrada a la societat i que es fa al respecte.

Aquest autor, no només posa en dubte tota la filosofia de Hobbes sinó que aporta proves de que l' ésser humà no és tan agressiu com ens creiem i, a més a més, és capaç de col·laborar i cooperar. Abans de realitzar la crítica a la visió hobbesiana hem de recordar les cites de Hobbes esmentades anteriorment. Després de llegir aquestes cites arribem a la qüestió: És la perspectiva hobbesiana l'estat natural de l'ésser humà? Segons afirma Douglas Fry aquestes cites es basen en l'experiència d'una història que pareix cíclica, que sembla obvi que no es pugui fer res més i crea la creença de que no hi ha alternatives. Això potser és degut a que les principals societats s'han centrat en la guerra i en el seu passat violent. Però segon Douglas Fry no totes les societats són violentes, ni totes tan violentes (2006: 83). Hi ha societats més violentes que altres i hi ha societats noviolentes. Algunes societats que ell cita són: Els Dorobo i els Mbuti a l'Àfrica; els Badaga i els Birhor a Àsia; els Saami a Europa; els Karok i els Wenatchi a Nord-Amèrica; els Arunta i els Ifaluk a Oceania; o els Cayapa i els Yahgan a Amèrica del Sur, entre molts altres (Fry,2006: 92).

Classificar a aquestes societats com noviolentes² no significa que no tenen cap tipus de conflicte. Hi ha algunes baralles, però no hi ha la necessitat de classificar això com ha "guerra". Aquestes societats no tenen una visió de competició entre els membres i si es parle d'elles com a pacífiques és perquè dins de la seva visió del món no està aquesta perspectiva de tots contra tots, sinó una de col·laboració i pau cap als altres.

Fry parteix de que el conflicte és una cosa inevitable de la vida social del l'ésser humà. Concretament el que considera que és evitable és l'ús de la violència per resoldre

²Per més informació respecte al concepte de noviolència consultar la *Enciclopedia de Paz y Conflictos* dirigida por Mario López (2004:784). On distingeix els conceptes no violència (situació entre dos grups sense violència), no-violència (forma de protesta que es va dur a terme en les colònies angleses sense violència) i noviolència (resta importància al concepte de violència i ressalta una concepció humanista, espiritual i oberta de les relacions humanes conflictives).

el conflicte. Hi ha altres vies, ja que l'ésser humà té el potencial tant per fer la violència com per fer la noviolència (Fry,2006:22).

Respecte a aquesta idea, Douglas Fry diu que l'home sempre ha preferit fugir del conflicte abans de fer-li front "Flight is preferred to fight" (2006: 22). En el seu context Douglas Fry diu això per remarcar la capacitat humana per a la pau. Tracta de desmentir la idea de que l'ésser humà sempre vol lluitar, o està disposat a barallar-se. Però en aquest cas es pot parlar de l'evasió com a forma de resoldre els conflictes. Com es comentarà amb Galtung els conflictes no solucionats o mal solucionats poden ressorgir en nous conflictes més potents. Així doncs evitar el problema no s'ha de fer i per descomptat no s'ha d'utilitzar com a mètode per a evitar els conflictes.

Malgrat tot l'evasió del conflicte ha sigut un recurs molt utilitzat al llarg del temps per diverses cultures. Per exemple, els noruecs tenen el refrany que diu: estima el teu veí, però manté la porta (Fry, 2006: 26). Classificar de noviolentes aquestes societats pot induir a error. El concepte de pau, com ja s'ha dit anteriorment, no és l'absència total de conflictes. Se les anomena així perquè són capaces de col·laborar entre elles i no tenen un impuls violent i dominador cap a altres tribus. El que ha de quedar clar amb aquest exemple és que la guerra no és un universal cultural. Si es té una visió agressiva i dominadora de les societats és per que es viu en una societat agressiva i dominadora.

Aquí entrariem en la discussió entre guerra i baralla. En les baralles es posa en joc l'orgull. En les baralles d'un contra un que es puguen donar en un baró en una discussió entre veïns es donen els tres motius de disputa que segons Hobbes. Igualment hi ha que distingir entre conflictes menuts, mitjans i grans.

Thomas Hobbes és un dels primers que va realitzar una anàlisi de la violència a gran escala. El seu pensament ha tingut gran pes a l'hora de veure les societats. Però han passat molts anys des de que va publicar *el Leviatan* en 1651. El context social ha canviat molt. És cert, que en l'època que va viure no era gens estrany tindre una visió tan pessimista de l'ésser humà. Les guerres entre petits senyors eren constants i abundants. És cert també, que un poder centralitzat va reduir dràsticament aquesta xifra. Inclús avui dia molts fan al·lusió a la seva filosofia per a resoldre algunes diputes. El que no es pot permetre és que aquesta visió sigue la més dominant i que no hi haja alternatives que no puguen anar endavant. La visió de Hobbes, encara que estiga bastant encertada, no es pot generalitzar. Ja que hi ha que anar un pas més enllà i realitzar solucions noviolentes als conflictes

3.2. El mite del mal Pur

Pinker és professor en el Departament de Psicologia de la Universitat de Harvard. Ell és l'encarregat de dur a terme investigacions sobre el llenguatge i la cognició (Pinker, 2015).

En el seu llibre *Los ángeles que llevamos dentro* realitza una amplia psicologia de la violència i la noviolència. Com ell mateixa diu la seva teoria de la ment és una síntesis de la ciència cognitiva, neurociència afectiva i cognitiva, psicologia social i evolutiva, i altres ciències de la naturalesa humana que s'han presentat en altres obres seues, com en *Cómo funciona la mente*, *La tabla rasa: la negación moderna de la naturaleza humana* i *The stuff of Thought* (Pinker, 2011: 21).

Segons aquesta concepció, la ment es un sistema complexe de facultats emocionals i cognitives posades en funcionament en el cervell, que deu el seu disseny bàsic als processos de l'evolució. Algunes de estes facultats ens predisposen a diverses classes de violència. Altres ens predisposen a la cooperació i la pau (Pinker, 2011: 21).

La ment humana és molt complexa. Pinker creu que dins d'aquesta hi ha impulsos per a la violència e impulsos per a la pau (Pinker, 2011: 632). Aquest impulsos passen pel procés de civilització. Ell anomena a Richard Tremblay que medeix al llarg de la vida humana. Richard arriba al a conclusió que l'etapa més violenta són als dos anys de vida ja que els nens mosseguen, donen patades, criden, etc. Ell diu que "Ens hem estat preguntant com els xiquets aprenen ha agredir. La pregunta està mal plantejada. La pregunta correcta és: cómo aprenen els xiquets a no agredir" (Pinker, 2011:633).

Llavors, el procés de civilització s'encarrega d'amoldar els impulsos intrínsecs a l'ésser humà. Però quin són aquest impulsos? Pinker ens parla de cinc dimonis interiors, els quals considera que són els que impulsen a les persones a la agressivitat. El primer és la violència depredadora e instrumental, guarda semblança amb la violència a la que es referien Hobbes i Darwin, ja que es tracta de l'ús de la violència per aconseguir un fi. En segon lloc cita el domini, desig de tenir autoritat, prestigi, gloria i poder; també vinculat als dos autors abans esmentats. El tercer dimoni, és la revenja, que es porta a terme degut a un impuls moralitzador, el que l'exerceix considera que el seu acte està completament justificat. En quart lloc, anomena al sadisme, que és la capacitat humana de sentir plaer a través del sofriment d'un altre. Finalment, Pinker cita la ideologia que

com ell diu és el sistema de creences compartides, suposa la visió utòpica que justifica la violència il·limitada en favor d'un bé il·limitat (Pinker, 2011:24).

En contraposició, estan les quatre virtuts que ens permeten gaudir d'una millor convivència. Pinker les anomena els quatre millors àngels (Pinker, 2011: 24-25). Primer ens trobem amb l'empatia, la qualitat d'entendre a la resta de persones i la capacitat per posar-nos en la seva mateixa situació. Després està l'autocontrol, com a qualitat per a retindre els nostres impulsos negatius. El segueix el sentit moral per distingir el correcte de l'incorrecte. Finalment, l'últim àngel, és la capacitat de raonar perquè ens permet qüestionar-nos les situacions i poder aplicar algunes solucions.

Pinker, com a professor de Psicologia de la Universitat de Harvard realitza aquesta perspectiva des del nivell de l'individu. Però per la seva part, Douglas Fry, per la seva part, considera que el potencial humà per a la noviolència és divideix en cinc enfocaments: el desig d'evitar conflictes, la tolerància, la negociació, l'auto-reparació / l'auto-ajuda i la capacitat per fer acords (que té unes altres cinc qualitats) (Fry, 2006: 23). Com veiem els dos autors citen diferents qualitats humanes per a la noviolència. Si els comparem, veiem que Pinker es centra en qualitats humanes que són propis de totes les persones, més o menys desenvolupades. Mentre, les qualitats que cita Douglas Fry és poden qualificar com a més socials, o que fan referència a conjunts de persones; encara que també s'utilitza a nivell individual.

3.3. Recapitulació

De moment s'ha d'entendre que tant la conducta (o la personalitat) humana com la societat com la cultura no són immòbils e immutables com es pot arribar a creure. La neurociència actual està oferint nombroses aportacions que fan conèixer millor com funciona el sistema nerviós del ser humà. Especialment els avanços en al part conductual del cervell tenen molt de pes al determinar quines capacitats són les que estan intrínseques al ser humà.³

El que podem traure en clar és que tot guarda una gran relació en l'educació que es rep. Tan quan si de petits aprenen els valors bàsics, com si és una edat més avançada. L'empatia, l'autocontrol, el sentit moral, la capacitat de raonar, la tolerància, el desig d'evitar el conflicte, la negociació, l'auto ajuda, la capacitat per arribar acords són innates en l'esser humà, però s'han de ensenyar als més menuts i entrenar-les per a que siguin més efectives. Les persones han de conèixer el conflicte si es que volen fer-li

³Pinker realitza una interessant explicació al capítol "Los órganos de la violencia"(2011:650-665).

front. Una vegada s'entén com funciona el conflicte i la violència el repte no pareix tan gran.

Però, per què perdura aquesta visió tan negativa sobre les relacions humanes en la societat? Com arriben als més joves i perquè es justifica contínuament amb exemples cada volta que s'intenta desmentir aquesta visió tan negativa del ésser humà? D'on sorgeix i com perduren al llarg de la història de la humanitat? Per què està tan present en la cultura i es transmet generació en generació? Es pot contestar aquestes preguntes explicant algunes idees de Johan Galtung

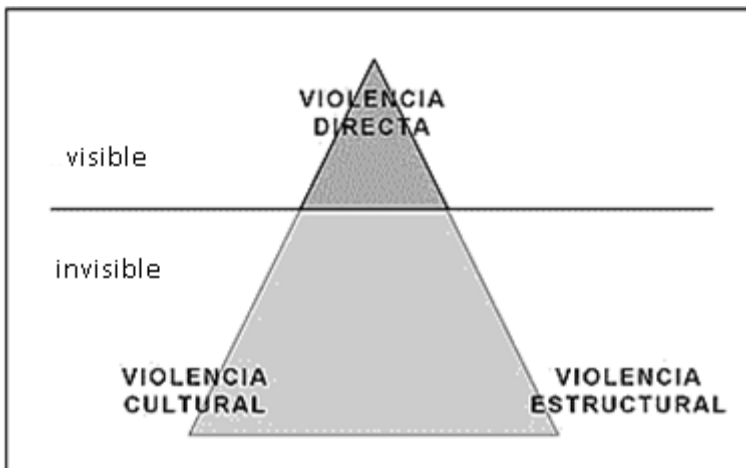
4. Com funciona la violència segons Johan Galtung

Johan Galtung es un polítleg molt famós degut a al seva gran aportació als estudis de pau, més de 50 llibres i milers d'articles. En el seu llibre *Peace by Peaceful Means* introdueix els conceptes pau negativa i pau positiva. El punt de partida d'aquesta obra és que el conflicte és una part natural de la societat, però no la violència. Un conflicte pot estar o no acompanyat de tres tipus de violència.

A més segons ell els conflictes es poden transformar de manera pacífica, una mala transformació del conflicte és el que condueix a la violència.(Hueso, 2000: 125)

4.1. Tipus de violència segons Johan Galtung

Per explicar més senzillament aquest tres tipus de violència cal que s'explique l'anomenat triangle de la violència. Galtung considera que la violència directa és només la punta de l'iceberg, és la més fàcil de veure i, per tant, és la que ha centrat més l'atenció al llarg de la història. Hi ha dos tipus més de violència: la cultural i l'estructural.

(Wikipedia, 2015)

La violència directa és la violència manifestada, l'aspecte que comunament se li ha associat. Es pot veure de tres maneres diferents: física, verbal o psicològica. D'altra banda, la violència estructural és aquella que va associada als sistemes socials, polítics i econòmics que regeixen les nacions, grups, societats, el món, etc. La seva relació amb la violència directa és proporcional a la part de l'iceberg que es troba submergit a l'aigua. Finalment, nomenem violència cultural a tots aquells aspectes de la cultura que incita, justifica o legitima les altres dos violències. Dins d'aquest paràmetres entraria la religió,

la ideologia, els llenguatges, l'art, les ciències empíriques i formals, així com a tot un grup de símbols amb un significat violent associat. La magnitud del problema així com la seva complexitat són molt grans. Galtung, per a que la situació no empitjore proposa la reconstrucció després de la violència directa, reconciliació de les parts del conflicte i sobretot la resolució del conflicte subjacent.

4.2. Tipus de Pau

Ací es parlarà dels dos tipus de pau que distingeix Galtung en la seua obra: La pau negativa i la pau positiva.

En primer lloc i diem Pau negativa a aquella situació on hi ha una guerra però no hi ha una pau vertadera. Aquesta concepció de pau és la que s'ha entès generalment al llarg de la historia, ja que s'ha considerat pau com a la l'absència de guerra. Però tot i que no hi ha violència directa, la pau negativa està amenaçada per uns altres mals com: les desigualtats o la incitació l'odi. Galtung diu que la pau negativa no té violència directa, però està afectada per dos tipus de violència més difícils de detectar: la violència estructural i la violència cultural (abans esmentades). Per altra banda la pau positiva és tracta d'una pau vertadera. No hi ha violència directa on la seva major expressió és la guerra. Tampoc hi ha violència estructural ni violència cultural. (Martínez Guzmán, 2001: 70-71)

4.3. Fases d'un conflicte i com solucionar-lo

Galtung divideix la duració del conflicte en tres parts: abans de la violència, durant la violència i després del conflicte . No tots els conflictes han de passar necessàriament per violència, encara que en un conflicte hi ha un conjunt d'interessos incompatibles ja que cada grup vol el màxim per a si mateix. La prevenció té l'objectiu de transformar tots aquest interessos per altres més positius per a tots els afectats.

Durant el període d'abans de la violència la necessitat principal a seguir està molt clara: impedir que comence la violència. Si no fora possible, la situació s'agreujaria i començaria la violència, arribant a la segona fase del conflicte. Ací, en aquesta primera fase, hi ha que realitzar un anàlisi cultural, polític i militar que inspiren la violència i redirigir-ho tot per suprimir-la del sistema. Quins són els portadors claus de la violència? La religió i les ideologies han tingut un gran pes, així com l'esforç d'aconseguir millors estats de justícia, igualtat i qualitat de vida. En definitiva,

l'objectiu és acabar amb la guerra com a institució i com a mitjà per solucionar les diferències entre els individus.

Si pel contrari, tots els mitjos per evitar la violència fallen, i s'inicia el conflicte violent els esforços s'han de concentrar en posar fi a aquesta situació. Aquest procés es pot dur a terme mitjançant la resolució, la gestió o la transformació del conflicte.⁴ En aquest punt Galtung es qüestiona per què l'esser humà utilitza la violència per a donar solució als conflictes. Davant aquesta pregunta el investigador per a la pau dona tres respostes (Galtung, 1996: 70) La primera resposta és que la violència prové de la pròpia arrel que origina el conflicte, degut a que s'utilitza per a incapacitar a l'altra part per imposar els seus propis objectius i, en ocasions, es considera que la força és l'única solució; La segona resposta que dóna és que la violència és una alternativa menys racional. Aquesta qualitat la fa una opció senzilla i tentada als impulsos, a més a més, en ocasions l'agressió es produeix degut a una frustració produïda per que algú li ha bloquejat l'objectiu que pretenia. Amb un coneixement de la situació i de els parts afectades molts conflictes poden arribar a acords ràpidament; Finalment la tercera resposta que dóna prové de la lògica del metaconflicte. La guerra és un lloc per guanyar reconeixement tant com si has guanyat com si no, aquí es desenvolupen valors com la gloria o l'honor. Així es crea una cultura a l'entorn de la violència que promou aquest valors i dona peu a que es produïska nous conflictes, entrant en un cicle sense eixida.

En l'última fase del conflicte (Una volta iniciat el alto el foc) comença una etapa molt difícil ja que hi ha molts aspectes invisibles, com les ja comentades violència estructural i la violència estructural. Galtung proposa que en aquesta etapa es segueixen, principalment, les tres erres (Galtung, 1998: 109) reconstrucció (curar les ferides per reobrir el conflicte), reconciliació (acabar amb el metaconflicte) i resolució (busca les bases per solventar el conflicte original).

4.4. Recapitulació

Un vegada es coneix les part que d'un conflicte i com funciona la violència és més fàcil fer front a aquest episodi. Normalment aquestes situacions solen ser desagradables i traumàtiques es per això que de sovint l'opció més fàcil és utilitzar la violència o evitar-los. Però aquesta última opció pot donar peu a futurs conflictes.

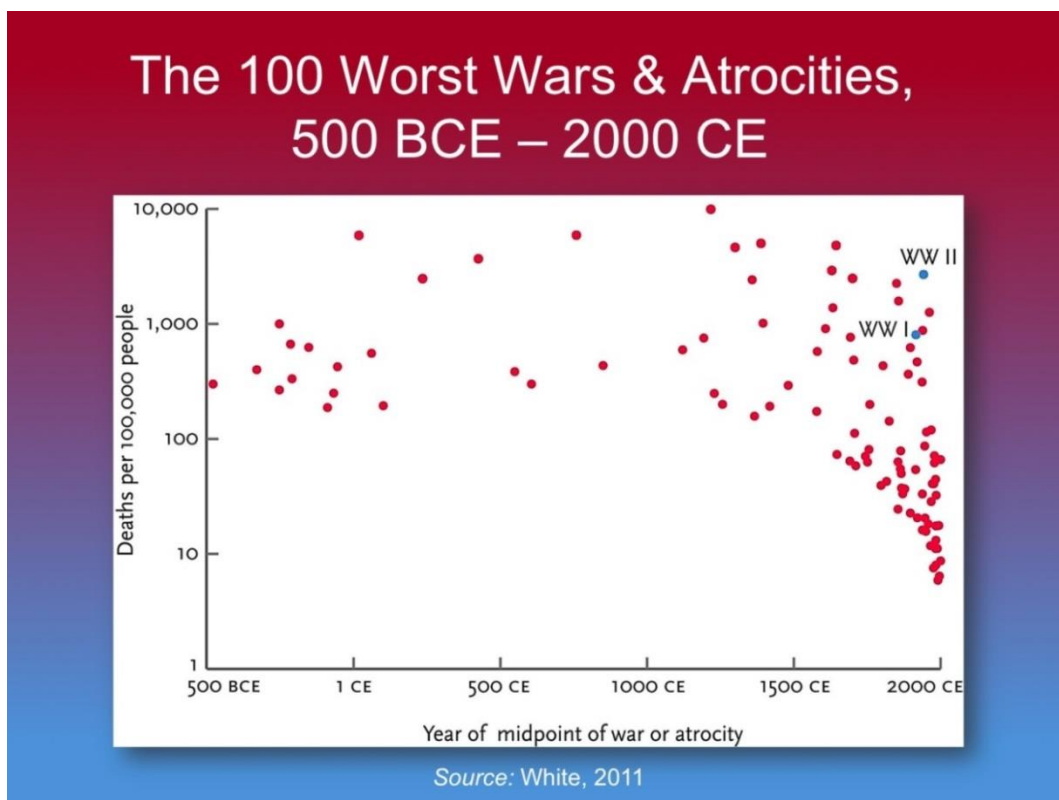
⁴Exactament Galtung no especifica tant a l'hora del mètode aquesta aportació l'he extret del llibre de Sonia París *Filosofia de los conflictos Una teoria para sutransformación pacífica* pàgines 42-44. On presisa més aquest tema.

Galtung diu que per solucionar un conflicte és molt paregut a tractar una malaltia. Primer s'ha de previndre i preparar les defenses; si malgrat tot la malaltia, es a dir, el conflicte, ha començat es té que aplicar la cura; per últim, una volta s'ha acabat, s'ha d'aplicar una supervisió posterior per a que no hi haja una recaiguda. Galtung dona molta importància a l'educació, hi ha que fomentar una sèrie de valors que facin tot aquest procés anterior molt més fàcil, ell l'anomena "educar en una cultura per a la pau".

5. La violència al llarg de la història humana

L'any 2011 Pinker va publicar l'obra *The Better Angels of Our Nature: Why Violence Has Declined* o *Los ángeles que llevamos dentro, El declive de la violencia y sus implicaciones* en la versió castellana. L'objectiu que va impulsar a realitzar aquesta obra va ser el desig de demostrar que la violència ha disminuït i que actualment l'ésser humà es troba en un dels seus moments més pacífics (2011:20). Anteriorment s'ha citat per comentar la part psicològica de la seva obra, ara passarem a la part històrica.

No hi ha que entendre aquesta reducció de la violència com una progressió constant en la història. No es tracta d'una progressió continua, sinó d'una progressió general dins del daltabaixos que hi ha al llarg de la història humana. Steven Pinker considera que açò és el major èxit de la humanitat i senyal de que l'ésser humà pot fer les coses bé i pot progressar (2011:19). Per demostrar aquesta afirmació el seu llibre està replet de dades, com per exemple, taules amb el nivell d'assassinats al llarg dels anys i de diferents èpoques històriques(2011:102). El primer que realitza és un anàlisi des de la prehistòria fins l'actualitat per poder veure el gran nivell de violència comparat en el que hi ha actualment, i així llevar el mite de que no s'ha avançat res en aquest sentit des de que l'humà era un primat.

Nhne-pulse.org. (2011) The 100 worst wars & Atrocities 500 BCE - 2000 CE

Aquí es pot veure una gràfica en les 100 pitjors atrocitats dels últims 2500 anys per nombre de morts. Es pot apreciar una tendència a la baixa en quant a la quantitat de morts per cada conflicte. Però també un nombre més elevat de massacres. Açò potser degut a que actualment sabem més que ocorre pel món i no tenim constància de les petites matances que es feien abans.

5.1. Anàlisi històric per edats

5.1.1. Prehistòria

La principal dificultat que podem trobar a l'hora d'analitzar la prehistòria és precisament el que caracteritza a aquesta etapa: la carència de textos escrits o qualsevol cosa que estigués feta pensada per ser conservada en el temps i transmetre algun coneixement a generacions futures. Llavors, aquí es planteja una qüestió que es fan molts sociòlegs i antropòlegs: Com podem saber d'aquestes cultures si el poc llegat que ens han deixat diu poca cosa de com eren aquestes societats, els seus costums, les seves tradicions, la seva dieta, la seva vida quotidiana i, sobretot, quin tipus d'institucions tenien?

Per poder-ho fer ens tenim que basar en societats més primeries que encara existeixen actualment en el món. Com poden ser petits poblats ramaders i agricultors amb escassos elements tecnològics, per fer-nos una idea de com eren els poblats dominats per cabdills al neolític, o tribus nòmades o amb una agricultura molt escassa per saber com eren les societats abans de l'assentament definitiu o societats de ximpanzés per saber com era l'ésser abans de ser homo sapients.

Pinker creu que aquesta època estava carregada de violència(2011:32). Argumenta aquesta afirmació basant-se en les restes arqueològiques. Normalment la causa de la mort dels humans que es troben d'aquest període són violentes. Els ossos mostren colps al crani, fletxes incrustades o ferides de llança. Tot açò li fa arribar a la conclusió de que en aquest període era molt més fàcil morir a mans d'un altre que en l'època actual.

Per entendre una mica millor com era el comportament d'aquestes societats Pinker agafa com a referència societats tribals actuals. Estudiant el comportament bèl·lic d'aquestes societats ens explica que normalment aquestes tribus viuen pacíficament, portant a terme les seues activitats quotidianes. Només es veuen amenaçats per un conflicte una volta cada tres anys. Aquests conflictes no són grans batalles campals. Usualment solen ser demostracions de forces on els joves de les

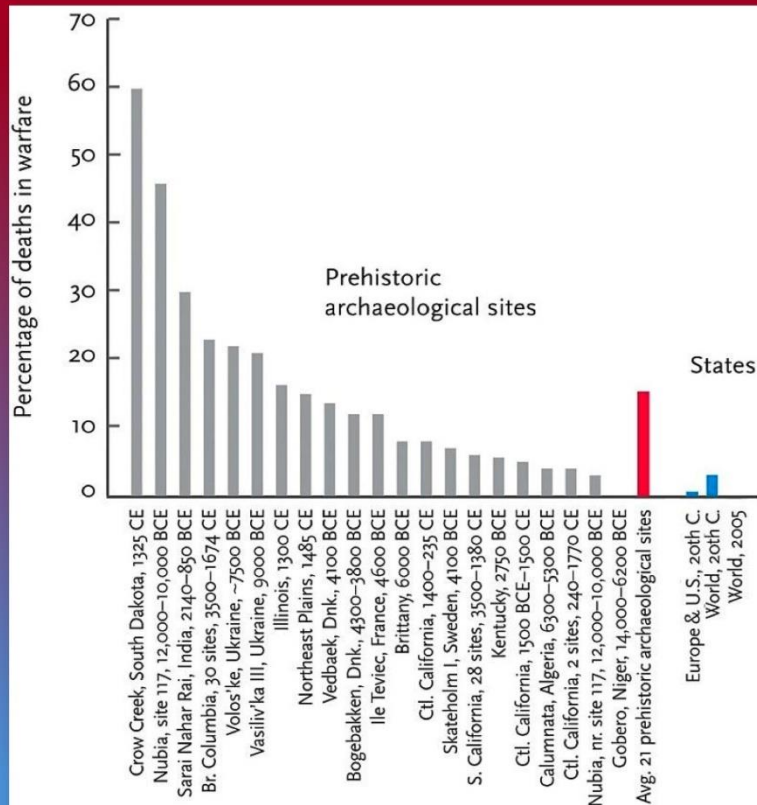
diferents tribus es situen una front a l'altra guardant una distància considerable. En aquesta confrontació hi ha un intercanvi d'insults, d'amenaques i de fletxes. La batalla acaba quan un membre d'alguna de les dos tribus acaba greu ment ferit o mort. Aquest baix nivell de baixes pareix insignificant respecte a les grans batalles europees. Però si el comparem amb el percentatge que aquesta baixa representa per a la tribu, la cosa canvia, ja que supera el nivell de mortalitat respecte a les batalles occidentals.

Aquestes batalles esporàdiques no són els únics episodis de violència que hi ha en les societats tribals. De tant en tant es realitzen atacs als assentaments quan els homes no estan.. llavors els nens són assassinats o fets esclaus i les dones són raptades. Pinker compara aquest comportament amb el de les comunitats de goril·les (2011:72). Aquest grups que poden arribar a tenir més de vint membres, tenen un comportament semblant. Quan dos grups de diferents manades, que han eixit per a recol·lectar, es troben actuen de la mateixa forma que els combats que s'ha comentat abans. Hi ha una demostració de força on s'intercanvien crits i pedres. Quan el grup es trobe amb un membre rival assoles, el resultat sol ser tràgic. Per altra banda, a voltes quan tot un grup de primats vol expandir el seu territori o vol apoderar-se de les femelles d'un altre grup es sol produir un gran batalla.

Pinker considera que tots aquest episodis de violència disminuiran amb el pas de societats recol·lectores, caçadores, hortícoles a les primeres civilitzacions agrícoles amb ciutats i governs(2011:22) Normalment aquests episodis de violència, tant els de les societats tribals com els dels primats, solen ser pels recursos. Amb l'agricultura no es necessiten territoris tan grans per obtindre les quantitats d'aliments necessàries. En els cossos trobats en aquest període mostren una alimentació més escassa i un encoiximent dels individus. Probablement degut a un canvi d'alimentació on predomina més les verdures que la carn. Però Pinker arriba a la conclusió de “que son unos pocos centímetros de altura a cambio de una vida más longeva y que la posibilidad de morir a manos de otro era mucho menos probable”(2011: 30). A continuació podem veure una de les múltiples taules que utilitza Pinker, en aquest cas mostra la diferència entre les morts violentes que es produeixen en societats sense estats i amb estats:

Violent Deaths in Pre-historic Societies

Sources:
Bowles, 2009;
Keeley, 1996;
White, 2011;
Human
Security
Report Project,
2008

edge.org (2011): Violent Deaths in Pre-historic Societies

5.1.2. Edat antiga

Segons Pinker tant per a Ulisses com per a Homer “la guerra no era un problema humà que se pudiera resolver, sino una invenció i un juego para los Dioses” (2011:35). És aquesta la resposta a la qüestió inicial de perquè l’esser humà ha tardat tant en buscar solucions pacífiques als conflictes a gran escala? La guerra i la violència s’ha considerat una cosa tan superior a l’home que s’ha divinitzat? No es pot veure més enllà d’això? Després de veure açò s’entén més el que deia Galtung de que la guerra està feta per els homes i pot ser aturada per l’esser humà.

Una practica que era més habitual antigament que en la actualitat era la Guerra Total. És la destrucció d’una societat sencera, no solament de les seues forces de combat sinó també del seus individus, la seva cultura, els seus símbols, etc. Molts creuen que és una invenció moderna, però es té certeses de que ja existia fa molt de temps. La odissea de Homer és una prova d’això, ja que ens relata la història de la destrucció d’una ciutat-estat per complet (2011:33). El que més sabem d’aquesta època són les sofisticades ferramentes que tenien per a la guerra, donant la impressió que l’esser humà ha dedicat més ingeni per crear armes i estratègies militars que per buscar els orígens dels conflictes.

5.1.3. Sorgiment del cristianisme i codi de cavalleria

Durant l'època del cristianisme les guerres es van santificar com poden ser les creuades o els gihad. Es torna paradoxal com unes religions basades en la pau entre els humans, el respecte i la noviolència poden acabar sent les que després inciten a tanta violència i tantes guerres una volta estan al poder. És cert que les creuades van servir per a que els regnes cristians d'Europa abandonaren les seves diferències, deixaren de lluitar i portaren el conflicte fora de la seva comunitat. Hi ha que dir que l'existència d'un poder unificat i fort, com ho era l'Església catòlica en aquells temps, va aconseguir tenir cert domini sobre la relació entre les monarquies, arribant a evitar conflictes entre els regnes cristians. Cosa que no s'havia vist fins ara.

A pesar dels valors positius que pot oferir, la Bíblia considera que és una oda a la violència (2011:36) Entre el any i la pàgina utilitzarem dos punts en lloc de coma. Encara que els fets que retraten poden tindre o no validesa històrica són sempre històries molt violentes. Malgrat que la Bíblia és violenta, els seus seguidors no ho són, sent un símbol de moralitat. El problema és que parteixen de principis menys morals. Jesús estima els seus enemics i posa l'altra galta, però utilitza imatges violentes per garantir la lleialtat. La tortura i el sofriment és van convertir en una ferramenta de l'Església que va produir un mil·lenni de tortures (2011:46-47). Malgrat tot, el sofriment a la terra era recompensat al cel, era pagar pels pecats com havia fet Jesús, així que la lògica de l'Església era: Que més dona uns pocs moments de sofriment comparats amb l'eternitat?

Un altre codi de valors molt famós que hi havia en l'Edat Mitjana era el codi de cavalleria. El qual, actualment està molt idealitzat pel cavaller errant que imparteix justícia (a voltes mitjançant la violència i altres mitjançant el seu ingeni). Però aquesta imatge del cavaller és errònia, poca gent sap com vivia realment el cavaller o que transmetia el codi de cavalleria. Els cavallers no servien al poble, sinó als senyors, i aquests els utilitzaven per al gran nombre de batalles que realitzaven. Amb l'arribada de l'absolutisme, l'existència d'una classe guerrera no va ser tan necessària i la noblesa es va centrar en les bones maneres. Aquests nous cavallers es regien per un codi d'honor, el qual, avui dia, està totalment oblidat, i inclús algunes part es consideren una estupidesa, com per exemple els duels (Pinker, 2011: 56).

5.1.4. Segle XX

Actualment, després de la Segona Guerra Mundial, el món es veu afectat pel pacifisme alemany. Com a conseqüència del horror de la guerra es va iniciar una etapa basada en la noviolència.

Durant aquest període s'han realitzat diversos moviments pacifistes i una pluja de drets a grups marginats; com és la lluita pels drets dels afroamericans, pels drets de les dones, inclús pels drets dels nens i dels animals. En conseqüència, és reduïda la violència que s'aplicava a aquest grups. A més a més Pinker assegura que les dècades 60 i 70 contenen amb baixos nivells de violència degut a la Guerra Freda i a la tensió nuclear. Després de la Guerra Freda han disminuït en tot el món els conflictes organitzats, i es pot disfrutar d'una globalització com fins llavors no es podia veure.

5.2. Les cinc forces històriques

Per finalitzar la seva obra, després de l'anàlisi històric i psicològic, Pinker tracta d'identificar les diferents forces que han fet possible la reducció d'alguns tipus de violència (2011: 890). Ell les anomena "les cinc forces històriques" i són un conjunt de factors històrics i psicològics:

El primer d'ells, l'estat que concentra el monopoli legítim de la violència i reduïx les violències tribals i arbitràries. Es tracta de la idea que Hobbes transmet en la seva obra *El Leviatan*. En ella es considera que la centralització del poder i el monopoli de la violència ha permès un descens dels homicidis dins del territori on s'aplica eixa jurisdicció. Per a demostrar això compara societats on el poder no està centralitzat front a altres en que sí que ho estan. Més endavant es farà referència a aquesta comparació.

En segon lloc, està el comerç, el qual Pinker el defineix com "joc de sumes on tots poden guanyar". El comerç pot ajudar a reduir la violència. En aquest punt, l'antropòleg Douglas Fry coincideix amb ell amb la conclusió que extreu de l'anàlisi d'algunes cultures pacífiques com les tribus del riu Xingu Fry, 2006: 89). Els dos autors consideren que el comerç té una importància especial a l'hora d'adquirir bens sense necessitat de recórrer a la violència.

El tercer factor que Pinker anomena és el feminisme. En moltes societats, els valors que guarden relació amb la guerra, la violència, l'agressivitat o la destrucció solen estar vinculades al gènere masculí. Mentre que cuidar dels nens i dels majors, l'administració dels recursos de la llar o l'afecte i l'empatia han estat associats al gènere femení. El moviment feminista tracta de trencar aquesta divisió sexual dels valors i

acabar amb el mite que tot açò a comportat. A més a més, la incorporació de les dones a la presa de decisió ha suposat que entren en joc valors que fins ara s'havien quedat fora⁵. Tampoc es pot fer una generalització, ni de bon tros crear una situació polaritzada (en aquest cas pel sexe). S'ha de trencar aquesta construcció del gènere per destruir barreres, al mateix temps que els valors de destrucció i agressivitat abandonen els cercles de presa de decisions. Només en una societat justa es podrà aconseguir una societat sense violència.

En quart lloc, Pinker cita el cosmopolitisme. El cosmopolitisme és la idea de que tots els éssers humans, malgrat els diferents contextos, comparteixen una mateixa comunitat. Per tant, és necessària aquesta visió fraternal per a una pau a nivell global. Potser és costós d'imaginar avui en dia, però un panorama internacional dividit en blocs enfrontats no portarà una altra cosa que no siga la d'una confrontació. Són moltes les coses que encara estan per fer. Però com això implicaria un còdig moral a nivell mundial que tingue en compte totes les societats i les distintes perspectives del món. L'any 1993 Hans Küng va presentar al Parlament de les religions del món el document *Hacia una ética mundial: una declaración inicial*. El llibre tracta d'establir una ètica base, comú en totes les religions per poder realitzar el discurs interreligiós.

Finalment, Pinker cita el que ell anomena "l'escala mecànica de la raó". Actualment, les persones són més propenses a utilitzar la raó per a solucionar els conflictes respecte a èpoques anteriors. Així, la gent es pot adonar de la inutilitat dels cicles de la violència i, com diu ell, "redefinir la violència como un problema que hay que resolver y no como un combate que hay que ganar"(2011, 25)

5.3. Recapitulació

Podem dedicar molt de temps en analitzar tota la història i recol·lectar una gran quantitat de proves. Però el que ha de quedar clar és que ,malgrat el que alguns puguen pensar, el passat era més perillós. Per molt idealitzades que estigueren les èpoques passades els índex de violència eren més alts i la probabilitat de morir de vell eren menors.

⁵ Que aquesta última cita no dugui a error. No per incorporar més dones al nucli de poder entraran de per sí aquests valors. Això dependria de la personalitat de l'individu.

Tot això ha sigut gràcies al desig de la societat de ser cada volta menys violenta i buscar vies més justes i pacífiques. Pinker ha assenyalat diversos moments i fets dins de la història i de la societat que han fet açò possible. Però encara es pot citar més. Per a finalitzar en el últim punt anem a realitzar un anàlisi de la societat per saber que és el que la fa violenta.

6. Alternatives, el canvi de la societat

En el llibre de Marc Howard Ross *La Cultura del Conflict* l'autor tracta de descobrir els factors, dins de la psicologia i de la cultura, que inciten a la violència. Ell els anomena els factors psicoculturals. En aquest cas, ell es centre en petites societats per realitzar el seu anàlisi. Les estudia i observa factors com: l'organització de la tribu, l'educació dels menuts o alguns ritus, per comparar-lo després en altres societats i extraure les seves pròpies conclusions.

6.1. Els Yanomano i els Mbt

Una comparació que realitza Ross és entre una societat mitjanament agrària i una altra principalment recol·lectora. La conclusió que trau és que la segona societat és molt més pacífica que la primera.

Els Yanomamo és el nom d'un tribut amb una ideologia violenta. Aquest cas no els classifiquem únicament com a agressius o com a un poble guerrer. Concretament, Ross no la classifica com a violenta per allò pel que lluiten, sinó per la importància psicològica que té el transcurs de la guerra. En aquest cas, la ideologia bèl·lica està associada al benestar de la tribu. Però per a entendre perquè la violència és tan important per a aquesta tribu hem de saber més sobre ella. Com s'ha esmentat abans aquesta tribu és violenta i hortícola, el problema és que es necessita preparar el terreny, un any. A més els fa molt més visibles per a altres tribus. Els cultius són fàcils de trobar i, per tant, també el poblament. Això obliga als Yanomamo a exercir una vigilància i defensa cap als seus cultius.

L'estratègia més efectiva per dur a terme és l'anomenat "complexa Waiteri": fer entendre als seus atacants que un atac sobre ells pot resultar car. Aquesta idea es basa en la intimidació, per tal d'evitar futurs conflictes (Ross, 1993: 23). El problema que això els suposa als Yanomamo és una sèrie de relacions tenses i dèbils amb la resta de les tribus. Però aquest malestar no es troba únicament fora de la tribu, entre els seus membres també s'aprecien les conseqüències d'una situació de constant tensió. Els pares inciten als seus fills a ser agressius i violents des de menuts. Els nens han d'aprendre a exercir el rol de guerrers. Una manera de fer-ho és tallar el vincle que uneix als fills amb les mares. Això produeix un despreci cap a la dona, repudiada per la seva feblesa, però al mateix temps són un bé a protegir degut a la seva capacitat

reproductora. Tot plegat, açò porta a un conflicte de gènere (degut a la necessitat de protegir els seus cultius).

Per altra banda, els Mbuti són recol·lectors i viuen en un ambient més hostil. No hostil degut a la presència de altres humans, sinó pels perills de la selva centreafricana. L'ètnia consta d'uns 30.000 o 40.000 individus que es divideixen en tribus d'uns 15 a 60 membres que es fusionen o es separen per evitar que algú prengui el poder (Turnbull, 1968: 67). Per aquesta situació, les tribus es troben més properes una de les altres i estan disposades a ajudar, a més implanten mesures per a pacificar la situació. Quan dos grups Mbuti estan enfrontats per algun conflicte no és estrany que intervingui una tercera tribu per a fer la funció de tercera força neutra. És molt important la integració dins del grup i de l'entorn. Hi ha diverses pràctiques que fan que açò es compleixi, com, per exemple, no fomentar l'agressivitat ni els èxits personals, o un ritual molt curiós per unir els membres de diferents gèneres:

Les dones es situen a un extrem d'una llarga corda, mentre que els homes es situen a l'altre extrem. Els dos grups comencen a estirar per veure qui és més fort. Quan el grup dels homes comença a guanyar, un d'ells deixa d'estirar i a l'hora que realitza un moviment graciós i passa al altre equip. En conseqüència d'aquesta canvi l'altre equip recupera i comença a guanyar. Llavors una de les dones deixa d'estirar i fa el mateix que l'anterior. Al final els grups acaben ser totalment heterogenis i el ritual finalitza entre rialles.

Per molt simple que es veu el ritual, la importància del missatge és molt gran i és necessari per a la consistència del grup. Ross considera que les bones relacions, dignes de confiança, són el que fan dels Mbuti un grup més pacífic. A més a més, la relació de dependència en altres grups fora de la tribu també ajuda, ja que se'ls veu com un recolzament no com una amenaça. Tota la tribu té un destí comú, i per això es fomenta la cooperació abans que la competència.

Finalment, el últim factor que Ross considera que fa pacífic aquest poble és la inexistència d'una riquesa material que pugui incitar a que els grups tinguen el desig de dominar als altres.

Aquesta conclusió pot ser contradictori en el que diu Pinker, ja que ell pensa que el pas de societats caçadores-recolectores a societats agràries va ser un factor per a reduir la violència. Però crec que hi ha confusió ja que el que diu exactament Pinker es: "transición desde la anarquía de la caza, la recolección i las sociedades hortícolas...

hasta las primeras civilizaciones agrícolas y gobiernos” Pinker, 2011: 22). Crec que aquí el concepte clau és el govern i les institucions reguladores, o potser Pinker va generalitzar massa a l’afirmar que les societats agràries i governades són menys violentes que les recol·lectores, ja que la necessitat de fer incursions a altres tribus és menor. Potser, també, que les tribus que Ross analitza són casos molt específics, ja que la situació i el context en el que viuen és força particular. Potser també que el que ha canviat és la forma de fer violència. Al tindre cultius ja no és necessari realitzar violència directa per aconseguir més bens. Però tal volta ha originat un augment de la violència estructural i cultural: el constituir una societat agrària pot portar a una nova estructura social i a una continua por a ser atacats. Els dos autors coincideixen en que l’organització de la societat influeix en la perspectiva i grau de violència dels individus.

6.2. Factors psicoculturals

Ross es pregunta: “Por qué algunas sociedades son más conflictivas que otras?” (1990: 19). Howard Ross arriba a la conclusió de que el conflicte té més o menys importància no pel valor d’allò pel qual es lluita, sinó per l’importància psicològica que té perdre o guanyar. En el cas anterior, hem vist diferències estructurals i psicoculturals entre les dos societats, que senten les bases de la seva conducta. En els Yanomano tenen la necessitat de defensar-se i distingir-se de la resta i en els Mbuti, l’esforç en tindre bones relacions dins i fora del grup. Cada tribu educarà als seus membres en cadascuna de les seues necessitats.

La socialització inicial dels membres d’una comunitat és essencial. Aquestes primeres experiències de la socialització crea les bases de la conducta social del individu i aquesta està lligada interiorment als patrons de conflicte i violència. Segons Ross tres coses afecten als patrons del conflicte societari: la socialització del calor afectiu, la duresa de la criança infantil i el conflicte de la identificació de l’home amb el seu gènere (1990: 30).

La infantesa no és l’únic moment en el qual les persones desenvolupem la conducta social cap als conflictes. Però com visualitzem el conflicte influeix en les accions que prenem. Per aquesta raó, si l’individu base la seva infantesa amb una perspectiva i una conducta negativa cap als conflictes repercutirà en la seva perspectiva i conducta futura.

Segons Ross aquestes són els dos aspectes que creen la nostra perspectiva cap als conceptes. Per una part les disposicions psicoculturals, que es formen a partir de la

socialització rebuda i que ha creat la forma en que tractem als altres. S'aprèn per via cultural i té bases psicològiques respecte a l'individu; per altra banda, influït per l'esmentat anteriorment l'individu, o tota una societat, desenvolupa la seva conducta interpretativa, que és va creant i modificant amb el temps i les experiències viscudes.(1990, 31)

A nivell de grup, els conflictes adopten una altra perspectiva perquè els interessos pels que es lluiten són els interessos del grup. Un individu manté una cooperació amb els membres de la seva comunitat amb la qual comparteix una cultura. Però en la societat occidental no es determina com és aquesta cooperació. La idea general és que aquesta col·laboració (o pertinença de grup) està determinada per l'organització social política o econòmica. Per a Howard Ross aquestes institucions no estan equivocades, considera que no ho abasteixen tot.

6.3 Recapitulació

Segons l'autor, el que condiona el desenvolupament dels conflictes, la distribució de la societat és: la disponibilitat dels recursos, les institucions, les normes i els valors de la societat. Així doncs l'organització estructural de la societat és determinant ja que distribueix i tracte amb aquests factors. Però sobretot, influeix en com els individus interpreten el món i la conducta del conflicte.

Aquesta organització estructural de la societat compta amb un munt de factors però Howard Ross proposa els vincles creuats com per millorar a que no hi hagen tants conflictes. Aquesta idea consisteix en crear vincles de mútua dependència entre els diferents grups, com és el comerç o els matrimonis entre membres de diferents grups. Factors que també diuen Fry o Pinker (Pinker, 2011: 25). Les societats amb vincles creuats són més propenses a no realitzar guerres amb les altres que depenen. Per altra banda aquelles societats que s'aïllen i rebutgen la col·laboració amb altres són més propenses als conflictes entre grups (Fry 2006, 93).

Com ja hem dit abans, Galtung proposa una cultura que fomenti valors com la pau i la noviolència. Fry, que també estudia la importància de l'estructura social en la violència, diu que la meitat de les societats noviolentes són caçadores recol·lectores i estudia les possibles relacions.⁶ Finalment Pinker, atribueix el desig humà per la pau el que fa realitzar el progrés de la societat, produït canvis en la societat contínuament.

⁶ Aquest punt entraria en contradicció amb el que diu Pinker ja que ell considera que el pas de les societats caçadores a les agrícoles és necessària per a la pau.

CONCLUSIONS

Finalitzat l'exposició d'aquests autors és hora d'extraure les pròpies conclusions. Les preguntes que han motivat aquest treball eren Per què la violència ha perdurat fins avui dia i perquè és segueix transmetent culturalment? Per què els nens aprenen tan ràpid a ser violents? I Per què la història violenta ha tingut més prestigi? Si recordem el que s'ha dit dels autors, aquests ens poden donar unes possibles respostes.

La primera pregunta pot tindre diverses respostes. La que trobo més encertada és que la guerra no s'ha vist, durant molts anys, com un problema humà que es pogués resoldre o evitar pels humans, sinó un joc dels déus (Pinker: 2011, 35). Després, amb els anys, les idees de Hobbes, Darwin i altres autors s'utilitzarien per donar una justificació racional a aquest problema, recolzant el que s'anomena visió negativa de l'esser humà. En contraposició a aquesta visió hi ha diversos autors que rebutgen aquesta idea. Fry exposa exemples de societats no violentes i de testimonis de persones que rebutgen la violència. Pinker, per la seva part, nomena els cinc dimonis interiors i els 4 millors àngels, referint-se a la capacitat humana per fer tant el bé, com el mal dins la societat. Per últim, els estudis per a la pau (dels quals hem citat a Galtung com ha referent) posa un punt i final a aquesta visió divina i inevitable dels conflictes. Prova d'açò és una frase que apareix en un encapçalament de la UNESCO que diu: "puesto que las guerras residen en la mente de los Hombres es la mente la que hay que cambiar" (Muñoz, 2001:55). Ja es parteix de que la guerra és un producte del ésser humà, i això s'ha aconseguit analitzant i dissecionant les parts del conflicte. Per tant, arribem a la conclusió que: si es coneix com aquest funciona és més fàcil fer-li front i no concervir-ho com una cosa divina.

La resposta a la segona pregunta, per què els nens aprenen tan ràpid a ser violents? està relacionada amb la naturalesa de l'esser humà. La idea general és que aquests són no violentes i que la violència és una qualitat que és intrínsec a les persones. Molts autors han desmentit açò i consideren que el que és intrínsec a l'èsser humà és l'agressivitat i el conflicte. Aquestes dos qualitats si que són naturals, la manera en que es reacciona enfront a elles ve donada per la persona.

L'autocontrol, com diu Pinker, és una qualitat humana que permet tranquil·litzar els nostres impulsos enfront a petites disputes on, ocasionalment, l'únic ferit sol ser l'amor provi o la virilitat de l'individu. Segons Ross, la reacció que té l'individu enfront

a una ofensa (o qualsevol acció que incite a l'agressivitat) té també una part cultural i social, no únicament personal. L'individu ha de respectar la idea que es té d'ell i, culturalment, això ha de ser mitjançant la força. En conflicte majors, Galtung dóna tota una sèrie de pautes a seguir per acabar amb el conflicte i que fer per a sanear la situació.

Podem concloure que les persones que poden dur el conflicte d'una forma violenta o no violenta, tenen capacitat per fer les dues coses. Però si és vol fer de manera no violenta s'ha de realitzar, primer de tot una cultura per a la pau (com dirien Galtung o Ross) amb institucions que afavoriren la bona resolució del conflicte.

Finalment l'última pregunta ¿Perquè la història violenta ha tingut més prestigi? suposo que vindrà donada per aquest sentiment d'impotència cap a la violència. Sentiment que hi ha que anar desmuntat poc a poc, posant en practica alternatives no violentes. També la creença que els problemes solucionats de forma violenta són més rapits i senzills que arribar a un acord entre les parts. Però l'experiència ens té que servir per saber que, a la llarga, aquestes solucions que ens han paregut fàcils i senzilles donaran peu a conflictes més grans i llargs.

Diversos autors aquí citats s'esforcen per construir el que es pot anomenar cultura de pau: Educar en valors de noviolència a la societat i crear mecanismes per a que es porte un correcte tractament dels conflictes. El dubte que aquí sorgeix és: Com de dèbils poden ser les institucions que ho regulen? Molts són els exemples de quan la diplomàcia falla la violència no tarda res en propagar-se i en abandonar ràpidament totes les bones pràctiques que s'han inculcat. És per això que hi ha que insistir en la cultura de pau i no donar prestigi a tot allò que dona peu a la violència i al conflicte.

Una volta contestades les preguntes inicials repassem altres coses que hem après durant aquest treball, ja que després de tanta informació és important quedar-se amb les idees importants:

En primer lloc, ha de quedar clar que el tema que aquí s'aborda és summament gran i complex, que necessita d'un gran nombre de ciències socials per donar una resposta completa i eficient: Neurociència, per determinar quins són els factors intrínsecs als humans i quines coses són construccions socials; psicologia per entendre a l'individu; economia, per a la distribució adequada dels recursos; antropologia, per saber com actua la persona com a individu, sinó com a grup; ètica, humanitats, sociologia, etc. S'ha de ser conscient que el repte ha de ser portat per diverses

disciplines i de forma conjunta. Es per aquesta raó que he escollit autors de disciplines tan diverses.

Segon lloc, com acabo de dir, he citat diversos autors: Darwin, Hobbes, Fry, Pinker, Galtung i Ross entre altres. Moltes coses que ells diuen es relacionen. Les idees de Darwin i Hobbes ja sabem que s'entrellacen, però els altres autors poca gent s'ha esforçat en buscar les similituds. Com per exemple, la cultura de pau que proposa Galtung i l'anàlisi cultural de Ross; la progressió històrica de Pinker i la perspectiva de la violència de Galtung o l'estructura social i la tendència a la violència de grup que comenten Fry i Ross. Malauradament, aquestes obres tenen molt de contingut, però estic convençut que realitzant una bona comparació es poden extraure grans conclusions.

La Tercera, i última, conclusió està dirigida a totes aquelles persones que aquest concepte li ve per primer cop. Desmontar la lúgubre opinió general és una tasca complexa on són necessàries gran quantitats de proves que, malauradament, no dispo aquí. Personalment, recomano als autors, que tantes voltes he citat, per tots aquells que vulguen saber més. Però el que ha de tenir clar el lector és que hi ha alternatives i que hi ha autors que treballen en elles.

BIBLIOGRAFIA

FRY, DOUGLAS P. (2006): *The human potential for peace, an anthropological change to assumptions about War and Violence*, Oxford, Oxford University Press.

Galtung, Johan (1998): *Tras la violencia, 3R: reconstrucción, reconciliación, resolución. Afrontando los efectos visibles e invisibles de la guerra y la violencia*. Bilbao, Bakeaz/ Gernika Gogoratuz

Galtung, Johan (1996): *Peace by peaceful means. Peace and conflict, development and civilization*. Oslo. Prio

GIOVANNI REALE y DARIO ANTISERI(1991):*Historia del pensamiento filosofico y científico. Tomo III. Del Romanticismo hasta hoy*. Barcelona. Editorial Herder.

GRAN ENCICLOPÈDIA CATALANA (1992): Gran Enciclopèdia Catalana. Barcelona, Enciclopèdia Catalana S.A.

HOBBS, THOMAS (1988) [1651]: *The Leviathan*, Ciudad, Prometheus Books.

HOWARD ROSS, MARC (1990): *La cultura del conflicto, las diferencias interculturales en la práctica de la violencia*, Barcelona, Ediciones Paidós.

HUESO GARCÍA, VICENTE (2000): "Johan Galtung la transformación de los conflictos por medios pacíficos" *Cuadernos de estrategia*. España Ministerio de España.

LÓPEZ, MARIO (2004): "Noviolencia" en *Enciclopedia de Paz y Conflictos*, Granada, Universidad de Granada.

MARTÍNEZ GUZMÁN, VICENT (2000): "Saber hacer las paces. Epistemologías de los estudios para la Paz" *Convergencia Revista de Ciencias Sociales*, septiembre-diciembre, año7, número 23. Universidad Autónoma del Estado de México

Martínez Guzmán, Vicent (2001): *Filosofía para hacer las paces*, Barcelona, Icaria.

Muñoz, Francisco A. (2001): *La Paz Imperfecta*, Granada, Universidad de Granada.

PINKER, STEVEN A. (2011): *Los ángeles que llevamos dentro. El declive de la violencia y sus implicaciones*, Barcelona, Paidós Transiciones.

PINKER, STEVEN A. (2015): "Steven Pinker Department of Psychology" en <http://stevenpinker.com/biocv>, 5 de Maig de 2015.

PERCY CALDERÓN, CONCHA: “*Teoría de Conflictos de Johan Galtung*” Revista paz y conflictos Universidad de Granada. http://www.ugr.es/~revpaz/tesinas/DEA_Percy_Calderon.html

Real Academia Española (2001): Diccionario de la lengua Española, Madrid, Editorial Espasa.

SANDÍN, MÁXIMO (2015): "El darwinismo convirtió la biología en una visión sórdida y cruel de la vida" en *20 minutos*,
<http://www.20minutos.es/noticia/1960566/0/biologia/evolucion/darwinismo/>

TURNBULL, COLIN M. (1968). *The Forest People*. New York, Simon and Schuster, Inc.

IMAGENES

WIKIPEDIA (2015): Triangle de la violencia,
http://es.wikipedia.org/wiki/Tri%C3%A1ngulo_de_la_violencia

Nhne-pulse.org. (2011)
<http://nhne-pulse.org/steven-pinker-humankind-is-getting-nicer/>

edge.org (9.27.2011)
<http://edge.org/conversation/mc2011-history-violence-pinker>